

Zāļu iegādes izdevumu kompensācijas kārtība atbilst Satversmei

Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2008-37-03 „Par Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobra noteikumu Nr. 899 „Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība” 100. un 100.¹ punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam”.

Satversmes 91. pants noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā un cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

Apstrīdētās normas noteic, ka pacientam noteiktos gadījumos tiek kompensēti zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumi, bet ne vairāk kā 10 000 latu apmērā vienam pacientam 12 mēnešu periodā. Ja paredzamie izdevumi ir lielāki, tiek noteikts kompensācijas limits par vienu zāļu iepakojumu, starpību sedz pacients.

Lieta ir ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tiesa izskatīja lietu, kurā paciente lūdza noteikt viņai nepieciešamo zāļu iegādes izdevumu kompensāciju 100% apmērā. Starpība starp zāļu izmaksu un kompensācijas apmēru esot lielāka par diviem tūkstošiem latu, turklāt zāles nepieciešamas pacientes dzīvības uzturēšanai. Pacientei esot izveidojusies rezistence pret lētākām zālēm, kuru iegādes izdevumi tiek kompensēti pilnā apmērā, tādēļ dārgāko zāļu lietošana esot vienīgā alternatīva.

Satversmes tiesa secināja, ka zāļu iegādes kompensācijas sistēma ir vērsta uz to, lai pēc iespējas efektīvāk izmantotu ierobežotos resursus un sniegtu palīdzību pēc iespējas vairāk cilvēkiem. Latvijā pastāv divi kompensēšanas mehānismi: vispārējais (zāles tiek iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā) un individuālais.

Vispārējā kārtībā kompensējamie medikamenti ir ārstnieciski izvērtēti, proti, ir pierādīta to terapeitiskā efektivitāte, atbilstība konkrētu slimību ārstēšanas shēmām. Izvērtējot dzīvības funkciju uzturēšanai paredzētās zāles pirms to iekļaušanas kompensējamo zāļu sarakstā, tiek ņemts vērā dzīvildzes rādītājs, proti, tas, cik lielā mērā konkrētās zāles pagarina dzīvi, salīdzinot ar citu pieejamu attiecīgās slimības ārstēšanas veidu.

Individuālais kompensēšanas mehānisms ir vērsts uz to, lai nodrošinātu neparedzētus gadījumus (retas diagnozes, jauni medikamenti), ja medikamentu terapeitiskā efektivitāte nav zināma vai pierādīta.

Satversmes tiesa atzina, ka vispārējā kompensēšanas mehānisma ietvaros pat tad, ja zāļu iegādes izdevumus kompensē 100 procentu apmērā, tiek kompensētas nevis jebkādas zāles par jebkādu cenu, kuras pieprasa pacients, bet tikai tās zāles, kuras kompetentā valsts iestāde atzinusi par ārstnieciski un izmaksu ziņā efektīvām.

Tiesa norādīja, ka valsts nevar pilnībā uzņemt atbildību par indivīda iespējām sasniegt visaugstāko veselības līmeni. Arī starptautiskā cilvēktiesību normu piemērošanas prakse neuzliek valstij par pienākumu nodrošināt nepieciešamās zāles ikvienam bez maksas. Zāļu nodrošināšanas pienākuma apjoms ir atkarīgs no valsts rīcībā esošajiem resursiem. Līdzekļu piešķiršana vienai pacientu grupai vienlaikus nozīmē to, ka citai pacientu grupai šie līdzekļi tiek liegti. Tāpēc faktiski ikvienai valstij nākas saskarties ar grūto uzdevumu sadalīt resursus un līdz ar to noteikt, kam, kādos apstākļos un kāda veida ārstēšana tiks apmaksāta.

Satversmes tiesa piekrīt argumentam, ka, ja individuālā kompensācijas mehānisma ietvaros netiktu noteikti nekādi ierobežojumi, varētu veidoties netaisnīga, nevienlīdzīga un nesamērīga valsts attieksme pret pārējiem pacientiem. Proti, nebūtu iespējams apmierināt to pacientu pieteikumus, kuri nepieciešama zāļu iegādes izdevumu kompensācija saskaņā ar kompensējamo zāļu sarakstiem, jo veselības aprūpes budžeta līdzekļi jau būtu izlietoti, kompensējot zāļu iegādes izdevumus individuālām personām. Nenosakot šādus ierobežojumus, arī to pacientu skaits, kuri varētu saņemt individuālo kompensāciju, tiktu samazināts, jo piešķirto līdzekļu gluži vienkārši būtu par maz.

Satversmes tiesa norādīja, ka sociālo tiesību jomā nedrīkst pieļaut situāciju, ka jebkura sabiedrības grupa, pieprasot, lai valsts tai nodrošina noteiktus medicīnas pakalpojumus bez maksas, iegūst priekšrocības salīdzinājumā ar citām sabiedrības grupām. Ja valsts finanšu resursi ir ierobežoti, uzmanība pievēršama visas sabiedrības labklājībai.

Tiesa norādīja, ka juridiskās argumentācijas ceļā nav iespējams izvērtēt valsts finansiālās iespējas, ekonomisko situāciju, tiesībpolitikas prioritātes un atsevišķu sociālo grupu īpašās vajadzības. Visi šie apsvērumi ietekmē likumdevēja vai Ministru kabineta izšķiršanos, paredzot noteiktus pakalpojumus un to apmēru.

Spriedumā tiesa secināja, ka, lai arī zāļu iegādes izdevumu kompensācijai atvēlētais valsts budžeta finansējums tiek pakāpeniski palielināts, visām vajadzībām līdzekļu nepietiek. Veselības ministrija, lietas sagatavošanas laikā Satversmes tiesai sniegtajā informācijā

norādīja, ka šogad zāļu kompensācijas sistēmā ir prognozējams deficīts septiņu miljonu latu apmērā un līdz ar to rodas problēmas pat ar kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto zāļu apmaksu.

Satversmes tiesa secināja arī, ka valstij būtu tiesības nekompensēt tādu zāļu iegādes izdevumus, kuru terapeitiskā un izmaksu efektivitāte nav pietiekama vai nav pierādīta, proti, to zāļu iegādes izdevumus, ko kompensē ar individuālā kompensēšanas mehānisma palīdzību. Tomēr valsts ir izvēlējusies saudzējošāku līdzekli: sniegt atbalstu personām, kurām šādas zāles ir nepieciešamas, to sniedzot ierobežotā apmērā.

Noteikums, ka individuālā kompensācijas mehānisma ietvaros var tikt kompensēti zāļu iegādes izdevumi ne vairāk kā 10 000 latu apmērā vienai personai 12 mēnešu periodā, nav patvaļīgs. Tas ir saistīts ar to, lai valsts varētu palīdzēt pēc iespējas lielākam cilvēku skaitam arī individuālā mehānisma ietvaros. Turklāt 10 000 latu kā robeža nav noteikta nejauši, bet gan ņemot vērā to, ka ar šādu summu pietiek lielākai daļai personu, kam zāles tiek kompensētas individuālā mehānisma ietvaros.

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa uzskata, ka atšķirīgā attieksme pret personām, kas saņem kompensāciju par kompensējamo zāļu sarakstā iekļautām zālēm, un personām, kas kompensāciju saņem individuālā mehānisma ietvaros, ir objektīvi un saprātīgi pamatota. Tādēļ Satversmes tiesa atzina apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmes 91. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams. Tas stāsies spēkā publicēšanas laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” dienā. Sprieduma teksts ir pieejams arī Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv
67210274